

Program van Actie 1967-1971

van de Anti-Revolutionaire Partij Evangelische Volkspartij
vastgesteld door de Deputatenvergadering van 14 januari 1967

Inleiding

Aan de menselijke samenleving worden in deze tijd, vooral ook door de ontwikkeling van wetenschap en techniek, ongekend rijke kansen geboden. Deze ontwikkeling houdt tevens in, dat de mens en de samenleving sterker dan ooit betrokken zijn bij de spanningen, welke het gevolg zijn van de worsteling van de geesten van deze wereld met de Geest van het Koninkrijk Gods. Daarom kunnen de resultaten van wetenschap en techniek - geestelijk, zedelijk, cultureel en maatschappelijk - niet alleen ten goede, maar ook op onvoorstelbare wijze ten kwade worden gebruikt.

Gelet op de toenemende spanning tussen deze mogelijkheden, wil de A.R. Partij als Christus-belijdende volkspartij pogen, naar het Bijbelse Evangelie, haar bijdrage te geven aan een ontwikkeling ten goede, in het besef dat Gods kracht in menselijke zwakheid wordt volbracht.

Als Evangelische Volkspartij wil zij, vanuit de radicaliteit van het Evangelie, zich inzetten voor een rechtvaardige, vreedzame en voorspoedige ontwikkeling van de nationale en internationale samenleving.

Zij ziet als hoofdlijnen van een politiek, welke eigen land en ook de gehele wereld dient:

a. de erkenning van Gods Majesteit in en boven het gebeuren van de tijd en van de volstreekte menselijke afhankelijkheid van Zijn genade en liefde in Jezus Christus. Daardoor zijn wij verplicht tot gehoorzaamheid aan Zijn geboden, zowel jegens Hemzelf als ten opzichte van onze medemens. Onder erkenning van de menselijke betrekkelijkheid bij de eigen interpretatie - in verleden en heden van Gods bestel en opdracht voor deze wereld, beschouwt zij de Bijbelse boodschap ook voor de politiek als volstrekt normgevend.

b. de handhaving in een democratisch staatsbestel - een bestel, dat de inspraak der burgers in vrijheid tot gelding doet komen - van de geheel eigen plaats van de Overheid als een bijzonder bewarende instelling van God, in een door menselijke hoogmoed en door egoïsme besmette samenleving. De eerbiediging van het gezag van de Overheid is daarbij essentieel. Van haar kant moet de Overheid, ook in haar dienaren, de burger met respect tegemoet treden.

Zij wenst handhaving van het grondwettelijk koningschap van het Huis van Oranje, als wezenlijk element van ons historisch gegroeide staatsbestel.

c. het ruimte bieden voor en recht doen aan de eigen taak en verantwoordelijkheid van de burgers, individueel en in hun verschillende verbanden en verhoudingen.

d. het voeren van een positief beleid der Overheid, gericht op vrijheid en gerechtigheid, met name op het zijn van een schild voor de zwakken. Daarbij moet voor dit ogenblik vooral worden gedacht aan in druk verkerende groepen in het agrarisch bedrijf, het midden- en kleinbedrijf en op dit ogenblik de mijnbouw; aan die groepen van de bevolking, welke in het bijzonder aan de gevolgen van de inflatie blootgesteld zijn; aan de ontvangers van een minimum-looninkomen, gepensioneerden en kleine rentetrekken.

e. het doeltreffend besteden van de gelden, welke aan de Overheid ter beschikking komen en het zo efficiënt mogelijk uitvoeren van de Overheidstaak, waarbij door vereenvoudiging van de organisatie van het openbaar bestuur bureaucrativering wordt tegengegaan. Bij de burgers dient de bereidheid aanwezig

te zijn om - naar rechtvaardige maatstaven te heffen - belastingen te betalen voor de vervulling van noodzakelijke openbare taken en voorzieningen.

f. het tegengaan van een tevergaande concentratie van Overheidsmacht en het terugtreden van de Overheid waar dit ter activering van het particuliere initiatief mogelijk is en waar noodzakelijke gemeenschappelijke voorzieningen er niet door worden geschaad.

g. de bevordering van de ontwikkeling van nieuwe maatschappijvormen, waardoor een concentratie van macht in handen van weinigen op economisch gebied wordt tegengegaan en waardoor de verantwoordelijkheid van allen, die bij economische activiteiten betrokken zijn, ook in de organisatievormen daarvan, tot haar recht komt.

h. de bevordering van een geordende en rechtvaardige internationale samenleving in de richting van een de gehele wereld omvattende organisatie en het tegengaan - onder erkenning van de belangrijke waarde van het instandhouden van nationale eenheden en nationaal gegroeide culturen - van nationaal egocentrisme en van een streven naar nationale suprematie.

i. het actief bevorderen van een ontspanning in de grote politieke tegenstellingen in de wereld, waarbij onder andere wordt gestreefd naar een internationale, gecontroleerde en vergaande beperking van de bewapening.

j. het uitgaan van de fundamentele gelijkheid van alle mensen, geschapen naar het beeld van God, waarbij elke discriminatie op grond van ras, geloof en overtuiging wordt verworpen.

k. de krachtige bevordering van de samenwerking met ontwikkelingslanden en -gebieden en van het besef van roeping daartoe in de welvarende Westerse samenleving, ten dienste van het tot stand brengen van sociale gerechtigheid en het voorkomen van een nieuwe vorm van "klassenstrijd" tussen rijke en arme naties.

l. de medewerking aan het tot stand komen en aan de verdere ontwikkeling van nieuwe democratische staatkundige vormen zowel in Europees als in Atlantisch verband, teneinde een voor deze tijd doeltreffende vervulling van het Overheidsambt te bevorderen.

m. het samenwerken van christelijke partijen, en waar mogelijk, het samenvoegen van politieke activiteiten van allen die - krachtens de Bijbelse belijdenis van Christus' Koningschap over de wereld - in de geestelijke, politieke en maatschappelijke tegenstellingen een gemeenschappelijke roeping hebben te vervullen.

n. de erkenning van de geheel eigen plaats van Christus' Kerk in de wereld en tevens het bieden van ruimte aan activiteiten, welke beogen aan maatschappij en staat een gestalte te geven, welke door christelijke normen wordt bepaald. De rechtsgelijkheid van alle burgers mag hierdoor niet worden aangetast.

o. het handhaven in het openbare en maatschappelijke leven van die instellingen, welke het christelijk karakter ervan kenmerken, waarvan het geheel eigen karakter van de zondag als speciaal aan God gewijde dag een opvallend merkteken is.

In het licht van het voorafgaande moeten de hiernavolgende politieke programapunten van de A.R. Partij voor de komende tijd worden gezien.

I. Internationale samenleving

De A.R. Partij meent, dat de internationale politiek in haar uiteindelijk streven gericht moet zijn op het tot stand brengen van een politiek wereldbestel, een samenleving van de volken in een rechtvaardige vrede. Daarvoor is nodig een wereldomvattende organisatie, bekleed met gezag en macht en handelend naar rechtsnormen. De feitelijke ontwikkeling is nog ver van dit doel verwijderd. De Organisatie der Verenigde Naties moet voor dit ogenblik als de meest in

aanmerking komende vorm tot dit doel worden gezien, ondanks de thans aanwezige moeilijkheden in de functionering. Zolang een wereldrechtsorde in bedoelde zin ontbreekt en zolang de Verenigde Naties niet voldoende overeenkomstig deze doelstelling functioneren, zullen de staten, welke in verband met hun positie in de wereld de grootste verantwoordelijkheid dragen, hun beleid op elkander moeten afstemmen, teneinde een rechtvaardige vrede te bevorderen zonder tot ontoelaatbare compromissen te komen.

Het Noord-Atlantische deel van de wereld heeft ook hierin een zeer belangrijke taak. Deze taak kan echter niet op zichzelf worden gezien. Door de ontwikkeling binnen de communistische wereld en door de toenemende politieke betekenis van nieuwe staten op het zuidelijk halfrond zijn nieuwe dimensies aan een politiek beleid in wereldverband toegevoegd. Daarmede moet – onder handhaving van de wezenlijke normen voor een wereldorde in gerechtigheid en vrijheid – ook in het internationale beleid van onze Nederlandse politiek rekening worden gehouden.

Contacten tussen Oost en West, welke vrede en welvaart in rechtvaardigheid kunnen dienen, moeten actief worden benut en bevorderd. Al zal wellicht de functionering van een wereldorganisatie in het kader van de Verenigde Naties door toelating van communistisch China voorshands nog moeilijker worden dan zij thans is, dient deze toelating - wegens de wereldomspannende betekenis van de politiek van deze tijd - toch te worden geprefereerd boven een verdere uitsluiting. Het spreekt vanzelf, dat dit alleen mogelijk is, indien communistisch China het Handvest van de Verenigde Naties aanvaardt, terwijl het eveneens vanzelf spreekt, dat ook nationalistisch China (Taiwan) lid van de Verenigde Naties blijft.

De A.R. Partij heeft oog voor de bijzondere moeilijkheden, waarvoor tal van staten in Afrika, Zuid-Amerika en Azië staan. Voorkomen dient te worden, dat deze moeilijkheden uitgroeien tot een wereldconflict. Met name ten aanzien van het zo verontrustende oorlogsgeweld in Vietnam dient alle inspanning er op te zijn gericht, dat - met medewerking van alle betrokkenen en zo spoedig mogelijk binnen het kader van de Verenigde Naties - een oplossing wordt gevonden, welke land en volk van Vietnam uitzicht biedt op een vreedzame ontplooiing en de wereld op een rechtvaardige samenleving.

Hoewel het Duitse verlangen naar nationale hereniging ten volle wordt verstaan, mag aan de vervuiling van dit verlangen geen hoogste prioriteit worden toegekend als voorwaarde voor vrede in Europa en in de wereld. Dit geldt in nog mindere mate ten aanzien van de kwestie van de Oder-Neisse-grens.

De strekking van de huidige Franse internationale politiek acht de A.R. Partij op belangrijke punten in strijd met het streven naar een wereldorde, zoals zij die voorstaat.

II. Verdediging

Naast een nauwe politieke samenwerking van de staten in Noord-Atlantisch verband, dient wegens de nog steeds aanwezige - ook militaire - spanningen en dreigingen in de wereld de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie als geïntegreerde organisatie te worden gehandhaafd. Daarbij behoort een politiek, welke gericht is op het nastreven van een rechtvaardige vredesorganisatie in wereldverband. Wel zal de Noord-Atlantische organisatie moeten worden aangepast aan gewijzigde politieke en militaire verhoudingen.

De in de politieke geschiedenis van deze eeuw onmisbaar gebleken en ook thans aanwezige betekenis van de - naar inspanning en verantwoordelijkheid - vooraanstaande positie van de Verenigde Staten van Amerika in het Atlantisch bondgenootschap moet worden erkend en ook door de West-Europese landen in hun beleid worden verdisconteerd.

De Nederlandse defensie moet in de NAVO worden ingepast, maar haar strijdkrachten moeten in staat blijven ook haar taak in Koninkrijksverband te vervullen. In het besef van de ontzaglijke dreiging der moderne wapenen, dient met toenemende ernst te worden gestreefd naar internationale beperking der bewapening onder doeltreffende controle. Hoge prioriteit dient te worden gegeven aan het tot stand komen van een verdrag, dat de verspreiding van kernwapens voorkomt en van een verdrag, waarin tot volledig stopzetten van proefnemingen met kernwapens wordt besloten.

De A.R. Partij bepleit met klem het zoeken van doeltreffende wegen, waardoor Europa volwaardig inspraak verkrijgt in het bepalen van de nucleaire strategie in de Atlantische gemeenschap, ook met betrekking tot het Amerikaanse kernwapen. De doelstelling is het totale beheer der kernwapens uiteindelijk te brengen bij een organisatie, welke de gehele wereld omvat.

Eenzijdige ontwapening - ook eenzijdige atoomontwapening - acht de A.R. Partij niet aanvaardbaar. Dan immers zou het voor de Overheid onmogelijk zijn om zich te weer te stellen tegen een over deze wapenen beschikkend onrechtmatig geweld.

De A.R. Partij bepleit de oprichting van een Nationaal Instituut voor vredesvraagstukken ter bestudering van de problematiek van oorlog en vrede.

Nederland draagt verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de doelstellingen der Verenigde Naties. De A.R. Partij is daarom van mening, dat Nederland, indien nodig, strijdkrachten aan de Verenigde Naties ter beschikking moet stellen ter voorkoming of beëindiging van gewapende conflicten.

Voor de Nederlandse krijgsmacht dient te worden gestreefd naar meer vrijwillig dienend personeel, in het bijzonder ter vervulling van specialistische functies. Gezorgd moet worden voor een efficiënt gebruik van de diensttijd.

Naarmate dit personeel ter beschikking komt, dient naast het verlenen van vrijstelling in urgente gevallen, ter bevordering van de rechtsgelijkheid te worden gestreefd naar een zo kort mogelijke diensttijd.

Het volgen van theologische studiën behoort niet tot onvoorwaardelijke vrijstelling van dienstplicht te leiden. De regeling van de rechts- en sociale positie van het dienstplichtig personeel zal geleidelijk meer in overeenstemming moeten worden gebracht met die van het vrijwillig personeel. De opleiding van de - meestal jonge burger - tot een bekwaam militair, vrijwillig of dienstplichtig, dient naast het bijbrengen van de noodzakelijke militaire bekwaamheid, mede gericht te zijn op het bijbrengen van het inzicht, dat hij tot behoud van recht, vrede en vrijheid in de wereld tot deze wel zeer verantwoordelijke taak wordt geroepen. De ontzaglijke ernst van het militaire bedrijf in al zijn afschrikwekkende mogelijkheden moet hem in alle eerlijkheid worden voorgehouden.

Onderzocht dient te worden in hoeverre vrijstelling van dienstplicht kan worden verleend aan personen, die bereid en geschikt zijn voor het verrichten van taken in het kader van de ontwikkelingshulp.

De organisatie van de geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht dient - met behoud van de eigen verantwoordelijkheid van de Overheid - zodanig te zijn, dat daarin de verantwoordelijkheid van de kerken duidelijk tot uiting komt.

III. Ontwikkelingslanden

De A.R. Partij acht het een hedendaagse sociaal-politieke roeping van de eerste orde, dat de naar verhouding welvarende landen, waaronder het onze, in brede zin en op belangrijke schaal samenwerken met, alsmede financiële en personele hulp verlenen aan de ontwikkelingslanden. Het doel is de sociale gerechtigheid in de wereld te bevorderen en de scherpe tegenstellingen tussen de rijke en arme landen te doen verdwijnen. Zij ziet dit als de belangrijkste sociaal-politieke opdracht van

deze tijd en voor een verre toekomst. Zij acht het noodzakelijk, dat een goede voorlichting over deze zaak krachtig wordt bevorderd.

Dit probleem moet dan ook niet als een bijkomstige zaak bij alle andere politieke zaken worden gezien, maar als een integrerend bestanddeel zowel van de eigen-nationale als van de internationale politiek. Het gaat immers om de structuur van de menselijke samenleving als geheel. De uitgaven voor dit doel zullen in de eerstvolgende jaren, zowel in absolute cijfers als in verhouding tot ons nationale inkomen, een aanzienlijke stijging moeten vertonen. Zo nodig moet de regering er niet voor terugdeinzen om hiervoor afzonderlijke lasten aan ons volk op te leggen.

De samenwerking en de hulpverlening dienen allereerst gericht te zijn op verbetering van de sociale en economische structuur van de betreffende landen. Bij de hulpverlening dient tevens meer dan tot nu toe aandacht te worden besteed aan de mens in het proces van verandering en modernisering, onder andere door maatschappelijk werk en voorlichting.

Het werk van zending en missie en van particuliere organisaties ten dienste van de ontwikkelingslanden - naast hetgeen van Overheidswege geschiedt - dient niet alleen te worden erkend als van blijvend en zeer wezenlijk belang, maar ook krachtig te worden ondersteund; in daarvoor in aanmerking komende gevallen mede door financiële steun van Overheidswege.

Voor het ontwikkelingswerk van Overheidswege komen onder meer de volgende middelen in aanmerking:

- a. bevordering van afzet van producten der ontwikkelingslanden door uitbreiding van het wereldhandelsverkeer en door verzachting of afschaffing van invoerbelemmerende maatregelen, ook in E.E.G.-verband;
- b. doeltreffende financiële hulp;
- c. technische bijstand in de ruimste zin, met name door studiebeurzen, voorlichting en onderwijs;
- d. bevordering van particuliere investeringen, onder meer door het verstrekken van een Overheidsgarantie ten opzichte van politieke risico's in de betreffende landen;
- e. het gebruiken van voedseloverschotten ten behoeve van deze landen in het kader van het wereldvoedselhulpprogramma;
- f. het bevorderen van stabielere prijzen voor door deze landen geleverde producten op de wereldmarkt in het kader van internationale samenwerking.

Aan te verlenen bijstand moeten in beginsel geen staatkundige of handelspolitieke voorwaarden worden verbonden.

In verband met de snelle groei der wereldbevolking, vooral in die gebieden, welke in hun economische ontwikkeling deze groei niet kunnen bijhouden, moet al het mogelijke worden gedaan om de voedings- en bestaansmogelijkheden vergroten. Dit zal in het wereldbevolkingsbeleid voorop moeten staan. Voor zover regeling der geboorten moet worden bevorderd, zal deze naar verantwoorde ethische maatstaven moeten plaats vinden. De eigen verantwoordelijkheid van de ouders zal daarbij in volle waarde moeten worden gelaten.

IV. Europa

De A.R. Partij blijft, ondanks de tegenkanting welke de politieke eenwording van Europa op bovennationale grondslag nog ondervindt, op het standpunt staan dat de ontwikkeling van deze integratie - welke in de thans bestaande gemeenschappen nog slechts een begin van verwerkelijking heeft gevonden - doelbewust, met geduld, maar tevens met kracht moet worden voortgezet.

Drie kenmerken zijn voor deze ontwikkeling essentieel: democratisch, open en supranationaal, met behoud van het nationaal eigene.

Uitdrukkelijke doelstelling moet tevens zijn een onlosmakelijke verbondenheid van een geïntegreerd Europa met de Verenigde Staten van Amerika in een Atlantische samenwerking, waarin Europa een volwaardig partner van de Verenigde Staten is. Met kracht moet worden gestreefd naar het scheppen van meer waarborgen voor een doeltreffende parlementaire controle. Zowel door samenvoeging der gemeenschappen, als door directe verkiezingen voor het Europese parlement zal deze integratie verder uitgebouwd moeten worden.

Voortgegaan moet worden op de weg van vrijmaking van het handelsverkeer tussen de E.E.G.-landen onderling en tussen de verschillende handelsblokken in de wereld. Tevens is in de E.E.G. een verdere ontwikkeling van een harmonisch gemeenschappelijk beleid op financieel, economisch, sociaal en fiscaal terrein noodzakelijk. Een vergaande Europese samenwerking op het gebied van fundamentele en toegepaste research dient te worden bevorderd.

Toetreding van Engeland en andere democratisch bestuurde landen tot de gemeenschappen moet worden nagestreefd. Daarbij mogen geen condities worden aanvaard, welke aan de wezenlijke opzet van de Europese verdragen afbreuk doen.

Bij de onderhandelingen voor de verdere uitwerking van de integratie moet steeds aandacht worden geschonken aan de behartiging van rechtmatige Nederlandse belangen. Eveneens mogen geen maatregelen worden genomen, welke onaanvaardbare gevolgen hebben voor de economie van de ontwikkelingslanden.

Aan de ontwikkeling naar een algemeen-politieke federatie dient onverminderd te worden vastgehouden. Bij de onderhandelingen daarover moet men uitermate voorzichtig zijn met organisatievormen, welke worden ingegeven door krachten die van een werkelijke integratie afkerig zijn en die in wezen alleen Europese samenwerking wensen op zuiver interstatelijke of intergouvernementele basis.

Het is beter inzake de verdere politieke vormgeving van een Europese integratie nog enig geduld te betrachten dan een weg in te slaan, welke niet op de beginselen van de Europese verdragen berust.

Verdere militaire integratie moet op zodanige wijze worden nagestreefd dat het Atlantisch verband wordt gehandhaafd, dat zij bijdraagt tot vermindering van de spanningen tussen de landen van Oost-Europa en het Westen en dat zij geen verdere verspreiding van kernwapens tot gevolg heeft.

V. Betrekkingen met Indonesië

De A.R. Partij is van mening, dat juist door ons land goede betrekkingen met Indonesië moeten worden nagestreefd, waardoor wellicht ook een verbetering kan worden bereikt van de verhoudingen tussen de Westerse wereld als geheel en de zelfstandige staten van Azië en Afrika.

Door een goede verstandhouding met Indonesië worden nauwere contacten met de jonge christelijke kerken aldaar mogelijk. In dat klimaat moeten ook de belangen van de Papoea's en van de Ambonezen worden gediend.

De A.R. Partij gaat er van uit, dat het Accoord van 1962 inzake West-Irian loyaal wordt nageleefd. Ook de Organisatie van de Verenigde Naties zal zo nodig op haar verantwoordelijkheid in deze gewezen moeten worden.

VI. Koninkrijk

Een hartelijke samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk dient krachtig te worden bevorderd.

Duidelijk moet de in het Statuut voorziene plaats van de landen Suriname en de Nederlandse Antillen in haar volle waarde worden erkend. De inschakeling van vertegenwoordigers van deze landen bij het internationale werk van het Koninkrijk verdient bijzondere aandacht.

Nederland zal de regeringen van Suriname en de Nederlandse Antillen zoveel mogelijk hulp moeten verlenen bij de bevordering van de geestelijke en stoffelijke welvaart van beide landen.

Nederland dient mede te werken aan wijziging van het Statuut indien de regeringen van Suriname en/of de Nederlandse Antillen dit voor de eigen ontwikkeling dezer landen wenselijk achten.

VII. Opkomstplicht

De opkomstplicht bij verkiezingen dient te worden afgeschaft.

VIII. Overheidshuishouding en financiën

De A.R. Partij erkent de belangrijke taak van de Overheid met betrekking tot het treffen van openbare voorzieningen.

Een solide financieel beleid van de Rijksoverheid is daarbij een eerste vereiste. Daarom dient de omvang van de toeneming der Overheidsuitgaven te worden afgestemd op de toeneming van het nationale inkomen, teneinde een vast uitgangspunt te hebben voor de verhouding tussen Overheidsbestedingen en particuliere bestedingen.

Indien een versnelde groei van bepaalde Overheidsuitgaven noodzakelijk is, dient - alvorens de hierboven genoemde maatstaf wordt verlaten - de mogelijkheid te worden bezien van een verschuiving binnen de voorgenomen Overheidsuitgaven.

Voor zover ten bate van de toekomstige vervulling van Overheidstaken zwaardere financiële lasten aan het volk moeten worden opgelegd, klemt des te meer de eis van een rechtvaardige verdeling van deze lasten.

In dit verband pleit de A.R. Partij voor:

1. aanvaarding van een verschuiving van de belastingdruk voor een groter aandeel naar de sector van de indirecte belastingen, - mede in verband met een spoedige harmonisatie van belastingstelsels en -tarieven in EEG-verband -, waarbij echter de noodzakelijke levensbehoeften zoveel mogelijk dienen te worden ontzien. Tevens moet in het bijzonder aandacht worden besteed aan degenen, die vallen in de lagere inkomensgroepen en in de categorie van de sociale uitkering;
  2. geleidelijke invoering van een zodanige tariefsopbouw van de loon- en inkomstenbelasting, dat de prikkel tot het leveren van extra economische prestaties zo weinig mogelijk wordt weggenomen;
  3. vereenvoudiging van de heffing van de inkomstenbelasting. De A.R. Partij vraagt aandacht voor de fiscale lasten van ongehuwden en voor de fiscale kant van het meewerken van gezinsleden in eigen onderneming of beroep;
  4. een periodieke aanpassing van de tarieven der directe belastingen aan mogelijk opgetreden wijzigingen in de koopkracht van het geld. Overmatige winsten uit grondbezit of -speculatie komen in beginsel voor belastingheffing in aanmerking.
- De financiële verhouding van rijk en gemeenten dient zodanig te zijn geregeld, dat de gemeenten hun taak naar behoren kunnen vervullen. Verruiming van het eigen gemeentelijk belastinggebied is gewenst.

IX. Onderwijs

De wezenlijke vrijheid van onderwijs is een van de eerste vereisten voor een staatkunde zoals de A.R. Partij die voorstaat.

Deze vrijheid zal zowel bij de uitvoering van bestaande als bij de totstandkoming en de uitwerking van nieuwe wettelijke regelingen in acht moeten worden genomen.

Financiële gelijkstelling over de gehele lijn dient uitgangspunt te zijn voor de bekostiging van het onderwijs.

Aan bevoorrechtiging van de Overheidsorganisaties boven de particuliere behoort een einde te komen door met betrekking tot de zogenaamde randdiensten van het onderwijs (medisch, sociaal, psychologisch, pedagogisch en inzake schoolkeuze en beroepsvoorlichting) aan particuliere initiatieven dezelfde mogelijkheden te bieden als aan de publieke. Dit moet bij de wet worden geregeld.

Gestreefd dient te worden naar een herziening van het lager onderwijs, onder meer om vroegtijdig verlies van talenten te voorkomen.

Het in voldoende mate aanwezig zijn van bevoegd onderwijspersoneel dient een onderwerp van voortdurende zorg te zijn. Een spoedige regeling van de opleiding van leraren voor het voortgezet onderwijs is gewenst.

Verbetering van de materiële uitrusting van het onderwijs, waaronder voorziening in het tekort aan onderwijslokaliteiten, met inbegrip van gymnastieklokalen, is een zaak van grote urgentie.

Voor schipperskinderen en andere kinderen van ouders zonder vaste verblijfplaats dient thans met spoed het volgen van normaal onderwijs verplicht te worden gesteld met dien verstande, dat voor de daaruit voortvloeiende financiële gevolgen een billijke regeling wordt getroffen. De mogelijkheden tot het volgen van voortgezet onderwijs door deze kinderen dienen te worden verruimd.

In het algemeen dient het onderwijs, dat om sociale en/of onderwijskundige redenen in internaten moet worden gegeven, de financiële aandacht van de Overheid te verkrijgen.

In verband met de Europese ontwikkeling moet worden bevorderd de geleidelijke invoering van een niet-Nederlandse moderne taal in het basisonderwijs.

De gelijktrekking van het onderwijs in Europees verband, met name ten aanzien van het beroepsonderwijs - wat betreft niveau, diploma's en bevoegdheden - verdient ernstige bestudering.

Zowel voor de ontwikkeling van de in het volk aanwezige intellectuele capaciteiten, als voor de bevordering van rechtvaardige inkomens- en vermogensverhoudingen, acht de A.R. Partij het van belang, dat door alle lagen der bevolking van de aanwezige onderwijsmogelijkheden in een zo uitgebreid mogelijke zin gebruik kan worden gemaakt. Het op verantwoorde wijze verstrekken van financiële tegemoetkomingen daarvoor is vereist. Daarbij dient gelet te worden op de continuïteit van de studietoelagen binnen de grenzen van een normale studieduur. De vrijheid van opleidingskeuze moet bij de betrokkenen blijven.

De structuur van het wetenschappelijk onderwijs, waaronder de studieduur en de inrichting van het onderwijs, dient te worden herzien. Onder andere dient onderzocht te worden of de studie in twee gedeelten kan worden gesplitst, waarvan het eerste moet worden gevolgd door alle studenten en het tweede slechts door hen, die een loopbaan in de wetenschapsbeoefening zoeken.

De subsidiëring van particuliere beroepskeuze-bureaux en van de christelijke openbare leeszaal en bibliotheken, naar een redelijke maatstaf, dient mede in het licht van het voorgaande te worden gezien.

X. Cultuur

De A.R. Partij acht het voor de toekomstige positie van ons land in de wereld van grote betekenis, dat door samenwerking van Overheid en bedrijfsleven in toenemende mate een doeltreffend aandeel wordt genomen in de moderne technologische ontwikkeling, vooral ten aanzien van de vreedzame toepassing van kernenergie. Een goed gecoördineerd en centraal geleid programma is daarbij van groot belang.

Het radio- en televisiebestel behoort niet geschoeid te zijn op commerciële leest, maar dient te berusten op in het volksleven gewortelde organisaties.

Naar wettelijke en voor ieder gelijkelijk geldende maatstaven moeten zulke organisaties in vrijheid de veelzijdigheid van de geestelijke en culturele waarden tot haar recht kunnen doen komen.

Een staatsomroep of een eenheidsomroep wordt verworpen. De vrijheid van meningsuiting, binnen de wettelijke grenzen van openbare orde en goede zeden, mag voor radio en televisie niet worden aangetast.

Een wettelijke regeling van het recht op wederhoor verdient overweging.

De financiering van de wereldomroep behoort niet uit de luisterbijdragen van de binnenlandse omroep te geschieden.

De Overheid dient te bevorderen, dat het filmwezen niet uitsluitend gebonden is aan commerciële belangen.

De Overheid moet zich hoeden voor elke vorm van discriminatie onder andere ten aanzien van uitingen van christelijke kunst en cultuur.

De omstandigheid, dat subsidiëring door de Overheid nimmer los kan worden gezien van door haar te hanteren normen enerzijds en de noodzakelijkheid om binnen de wettelijke grenzen van de goede zeden voluit de vrijheid van meningsuiting te doen gelden anderzijds, maken het noodzakelijk de wenselijkheid van een subsidiëring van de literatuur opnieuw te bezien.

XI. Welzijnsbevordering

Nu de bevordering van het algemeen welzijn in cultureel-maatschappelijke zin in toenemende mate een zaak van openbaar belang wordt - ten aanzien waarvan de Overheid mede een taak heeft - dienen regelingen van organisatorische en andere aard te worden getroffen. Daarbij moet duidelijk tot uiting komen, dat deze zaak in de eerste plaats gericht is op het stimuleren, activeren en ondersteunen van het particulier initiatief en van particuliere activiteiten.

XII. Jeugdwerk

De algemene vorming van de jeugd moet in de eerste plaats haar basis vinden in een sterk en gezond gezinsleven. Zij vindt in belangrijke mate haar uitvoering in de vrije jeugdvorming, die de morele en, waar nodig, de financiële steun van de Overheid verdient.

Het bijzondere jeugdwerk verdient eveneens de krachtige steun van de Overheid.

De algemene vorming van de bedrijfsjeugd moet sterker dan tot dusver worden bevorderd.

De subsidiëring van het jeugdwerk dient te geschieden volgens wettelijke regelen.

De staats- en wereldburgerlijke vorming van de jeugd in en buiten schoolverband verdient bijzondere aandacht. Aan de jeugd moeten mogelijkheden en gelegenheden geboden worden om zich te uiten en haar mening te geven over zaken van politiek of maatschappelijk beleid.

Een verbeterde coördinatie van de bemoeiingen der Overheid met jeugdaangelegenheden moet worden gezocht in de instelling van een centraal orgaan bij de Overheid voor jeugdzaken, mede als contactpunt voor een - meer dan thans het geval is - te activeren Raad voor de Jeugdvorming.

XIII. Recreatie en sport

Het medewerken aan de totstandkoming van mogelijkheden voor actieve en passieve recreatie vergt op ruimere schaal de zorg van de Overheid, mede in verband met de vijfdaagse werkweek.

De bevordering door de Overheid van lichamelijke vorming en sportbeoefening dient ten behoeve van een zo breed mogelijke, gezonde volksontwikkeling in het bijzonder gericht te zijn op die vormen, waarin zeer velen actief worden betrokken. De door de Overheid ter beschikking te stellen financiële steun moet zodanig zijn, dat deze takken van sport niet aangewezen zijn op bijdragen uit de opbrengst van loterijen.

Pogingen tot verplaatsing van de wedstrijdsport van de zondag naar de zaterdag moeten worden bevorderd, onder meer door het scheppen van een daardoor noodzakelijk wordende uitbreiding van de accommodatie.

XIV. Maatschappelijk werk

De Overheid moet er voor zorgen, dat het maatschappelijk werk, in al zijn verscheidenheid en als onderdeel van de bevordering van het algemeen welzijn, tot ontwikkeling kan komen.

Daarbij dient erkenning te vinden de behoefte van het maatschappelijk werk aan eigen organisatievormen en opleidingen, welke voortkomen uit het kerkelijk en particulier initiatief.

De Overheid moet aan de organen van het maatschappelijk werk financiële steun verlenen op basis van objectieve normen en op een zodanige wijze, dat overheidsmaatschappelijk werk en het maatschappelijk werk van kerkelijk en particulier initiatief, zowel financieel als anderszins, op voet van gelijkheid worden behandeld, zonder dat de levensbeschouwelijke vrijheid wordt aangetast.

De Overheid dient ten behoeve van een doeltreffende hulp aan de mens in nood een goede coördinatie te bevorderen van de materiële bijstandverdeling en de dienstverdeling door organen van het maatschappelijk werk.

Een wettelijke regeling van het maatschappelijk werk dient zo spoedig mogelijk tot stand te worden gebracht. Daarin moeten zowel de eigen taken van de Overheid als haar relatie met het kerkelijk en particulier initiatief worden vastgelegd.

Een verdere uitbouw van de opleidingsmogelijkheden op het gebied van het maatschappelijk werk, ook op academisch niveau, verdient de aandacht van de Overheid.

XV. Volksgezondheid

De handhaving en bescherming van de volksgezondheid is mede in verband met de snel groeiende bevolking op een beperkte ruimte in steeds toenemende mate een zaak van groot openbaar belang.

De Overheid moet maatregelen nemen, c.q. voorschrijven om de toenemende water-, lucht- en bodemverontreiniging, alsmede geluidshinder tegen te gaan.

Zij dient zich in haar uitgavenbeleid in te stellen op de grote investeringen en kosten, welke ook harerzijds daarmee gemoeid zijn.

De particuliere arbeid op het gebied van de lichamelijke en geestelijke volksgezondheid verdient de blijvende steun van de Overheid.

De positie van de huisarts als vertrouwensman van het gezin moet in de structuur van de gezondheidszorg zoveel mogelijk gewaarborgd blijven.

Extra aandacht moet worden besteed aan de huisvesting en verzorging van geestelijk minder-validen en lichamelijk gehandicapten en aan het stichten van verpleeginrichtingen voor bejaarden.

Bij het realiseren van wettelijke sociale voorzieningen verdient een sociaal verantwoord dragen van een gedeeltelijk eigen risico overweging.

XVI. Economische en monetaire politiek

De A.R. Partij staat op het standpunt, dat het economisch leven zich zoveel mogelijk vrij moet kunnen ontwikkelen. Daartoe moeten productie en distributie zich in de eerste plaats in de particuliere ondernemingsvorm voltrekken.

Staatsdeelneming in bepaalde productie- of winningsbedrijven moet alleen worden bevorderd, indien duidelijke motieven van algemeen belang daartoe aanleiding geven. Ook dan moet echter nog in het algemeen het accent blijven liggen op het particuliere karakter van de onderneming.

De Overheid heeft met betrekking tot de ontwikkeling van het economisch leven ook een eigen verantwoordelijkheid. Een positief economisch en monetair beleid is nodig om de gewenste vrije ontwikkeling mogelijk te maken.

Dit beleid houdt in:

1. een gezonde monetaire politiek als basis voor waardevast geld en voor een doeltreffende conjunctuurpolitiek;
2. het streven naar verantwoorde concurrentieverhoudingen.

Daarbij zijn met name aan de orde:

- a. de taak om in samenwerking met het bedrijfsleven het Overheidsuitgavenbeleid, de loonontwikkeling en een gezond ondernemingsbeleid steeds in hun onderlinge samenhang te zien, teneinde een optimum van economische welvaart in een zo evenredig mogelijke spreiding over het volk te bereiken;
- b. een krachtige bevordering van alle economische mogelijkheden, welke ons land biedt, en van het verhogen van het peil van de welvaart in die streken, waar zij is achtergebleven of wordt bedreigd;
- c. een krachtig streven, dat ons land in de toepassing van de kernenergie met de tijd meegaat;
- d. een kartelpolitiek, welke misbruik van monopolies en machtsposities door ondernemers voorkomt en er in het algemeen tegen waakt, dat de vrijheid, welke voor het bedrijfsleven tegenover de Overheid wordt begeerd, door de bedrijfsgenoten zelf wordt vernietigd;
- e. een politiek, gericht op een juiste prijsvorming, waarbij de verantwoordelijkheid in de eerste plaats aan het bedrijfsleven wordt gelaten. Een loonbeleid, waarbij de norm van de stijging der productiviteit, wordt overschreden, maakt een strakke prijsbinding moeilijker. Voor bedrijfstakken, waarin productiviteitsstijging door automatisering en mechanisering niet of nauwelijks mogelijk is, dienen ten aanzien van het prijsbeleid andere normen te gelden dan voor die waarin dat wel kan;
- f. het betrekken van het economisch belang van de consument in het Overheidsbeleid, zowel ter bescherming van de consument zelf als van het daarbij betrokken deel van het bedrijfsleven;
- g. het verkrijgen van een zo groot mogelijk en verantwoord aandeel in de opbrengst van bodemschatten ten dienste van de bevolking als geheel, welk aandeel in het algemeen dient te worden bereikt langs de weg van vergunnings- en contractvoorwaarden;
- h. het opvoeren van de nationale besparingen, met name ter bevordering van de voor onze economische groei noodzakelijke investeringen in de particuliere en in de Overheidssector.

XVII. Sociale politiek

De sociale politiek dient gericht te zijn op de bevolking als geheel. Zij zal gekenmerkt moeten zijn door het streven naar een sociaal-rechtvaardige positie voor een ieder, onder meer overeenkomstig de aard en de mate van de werkzaamheden, welke in het arbeidsproces worden verricht. Voorts dient het sociale beleid in het bijzonder aandacht te hebben voor die groepen van ons volk, welke als gevolg van ontwikkelingen of veranderingen in het economische leven in

de verdrukking geraken of zich in financieel opzicht niet voldoende kunnen handhaven

Naast hetgeen in dit opzicht reeds elders in dit program is vermeld, dient de sociale politiek zich met name bezig te houden met:

- a. de handhaving en de uitbreiding van de werkgelegenheid, ook voor minder validen en moeilijk plaatsbaren, in het bijzonder door voortzetting van de industrialisatie en het creëren van speciale werkobjecten;
- b. het tijdig onderkennen van de sociale gevolgen van een voortgaande automatisering van het productieproces en het zoeken van maatregelen om de eventuele nadelige gevolgen op te vangen;
- c. de totstandkoming van een wettelijke regeling ten aanzien van arbeidsongeschiktheid ook voor anderen dan werknemers. Voor zover nòch de wet zware geneeskundige risico's - voor wat de kosten van geneeskundige behandeling en revalidatie betreft - nòch de hier voorgestelde regeling een afdoende hulp verschaffen voor alle groepen gehandicapten, zullen aanvullende maatregelen nodig zijn.

Met name dient hier te worden gedacht aan hen, die als gehandicapten geboren zijn of op jeugdige leeftijd geworden zijn;

- d. de zorg, voor zover de Overheid daartoe gerechtigd is, dat het nationaal inkomen op rechtvaardige wijze aan de onderscheidene bevolkingsgroepen ten goede komt, onder meer door het bij een toenemende welvaart optrekken van de minimum-inkomens, zowel van loontrekkenden als van anderen. Voorts dient de vraag onder ogen te worden gezien, of de huidige automatische toepassing van het systeem van procentuele loonsverhogingen in de toekomst wijziging behoeft;
- e. het nastreven van een sterke vereenvoudiging in het systeem van de sociale verzekeringswetten, zowel ter verlichting van de administratie, welke voor het bedrijfsleven aan de uitvoering daarvan verbonden is, als ter verbetering van het inzicht bij de verzekerden omtrent de hun toekomende rechten;
- f. een loonbeleid, dat onder repressief toezicht der Overheid zo direct mogelijk aan de verantwoordelijkheid van het georganiseerde bedrijfsleven wordt overgelaten. Alle betrokkenen dienen daarbij die normen in acht te nemen, waardoor loontrekkenden een evenredig aandeel verkrijgen in productiviteitsverhoging of welvaartstoename, een gezonde ontwikkeling van het bedrijfsleven mogelijk blijft en een inflatoire werking zoveel mogelijk wordt voorkomen. De Overheid draagt daarin ten behoeve van een gezonde volkshuishouding als geheel een eigen verantwoordelijkheid, welke zo nodig tot ingrijpen moet leiden;
- g. de bevordering van de totstandkoming door het bedrijfsleven van regelingen, welke tot strekking hebben aan allen, die in de onderneming werkzaam zijn, een aandeel in de winst toe te kennen;
- h. een verbetering van de positie van de gepensioneerden in de particuliere sector, onder meer door maatregelen ter bevordering van het verrichten van grotere stortingen in bedrijfspensioenfondsen door bedrijfsgenoten, alsmede door instelling van bedrijfspensioenfondsen waar deze nog niet bestaan. Het in overweging nemen van het opstellen van een wettelijke regeling, waardoor de totstandkoming van pensioenverzekeringen boven de A.O.W. uitkering wordt bevorderd;
- i. in het algemeen inkomensbeleid het mogelijk maken - voor zover de Overheid daaraan iets kan doen - van een zodanige inkomenspositie voor zelfstandigen en beoefenaren van vrije beroepen, dat daaruit voorzieningen kunnen worden getroffen voor de oude dag boven de A.O.W.-uitkering;
- j. de voortgaande bevordering van individuele bezitsvorming als middel ter versteviging van de sociale positie van brede lagen van het volk.

XVIII. Bedrijfsorganisatie en maatschappijvormen

De Overheid dient, voor zover het op haar weg ligt, met kracht een zodanige hervorming van de structuur van het bedrijfsleven te bevorderen, dat de werknemers op grond van hun medeverantwoordelijkheid als volwaardige bedrijfsgenoten worden erkend.

Hoezeer deze hervorming alleen innerlijke waarde kan krijgen, indien zij gedragen wordt door wederzijds begrip en wederzijds aanvaarde verantwoordelijkheid van de bedrijfsgenoten, heeft in deze ook de Overheid een eigen taak, aangezien het gaat om rechtsvormen in de samenleving.

Onder handhaving van de gedachte van overleg en samenwerking, welke van antirevolutionaire zijde aan de totstandkoming van een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie ten grondslag heeft gelegen en met behoud van die onder de huidige wetgeving totstandgekomen instituten, welke een goede en belangrijke functie vervullen, dient - rekening houdende met de lessen der ervaring - de gehele materie van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie opnieuw onder ogen te worden gezien. De besluitvorming van publiekrechtelijke organen dient in ieder geval zoveel mogelijk in het openbaar te geschieden.

De Overheid voere geen georganiseerd overleg over sociale en economische aangelegenheden met de ene groep van bedrijfsgenoten buiten de aanwezigheid van een vertegenwoordiging der andere groep.

Het stelsel der ondernemingsraden moet worden uitgebouwd. Zo nodig langs wettelijke weg moet worden geregeld, dat in die situaties, waarin vitale werknemersbelangen op het spel staan (dreigend collectief ontslag, bedrijfssluiting, overplaatsing van het bedrijf, invoering van nieuwe productiemethoden en dergelijke) aan de werknemers - in dit verband buiten beschouwing latende de taak van de vakorganisaties - mede een stem wordt toegekend. Dit dient te geschieden door inschakeling van de ondernemingsraad in een afzonderlijk bijeen te roepen ondernemingsvergadering, bestaande uit de gekozen leden van de ondernemingsraad, de directie en de raad van commissarissen.

Bevorderd moet worden, dat via nadere wettelijke regelingen de mogelijkheid wordt benut tot het uitoefenen van invloed door de werknemers op het beleid van de onderneming. Dit dient in het bijzonder bij de grotere ondernemingen te geschieden door verkiezing van een deel van de commissarissen door het personeel of op een andere wijze, welke aan de hiervoor bedoelde gedachte recht doet.

Het gezag van de leiding der onderneming mag daarbij niet worden aangetast.

XIX. Ruimtelijke ordening en bevolkings spreiding

Het regelen van de bestemming van de ruimte in ons dichtbevolkte land ziet de A.R. Partij als een van de belangrijkste taken der Overheid. Op een zo harmonisch en doeltreffend mogelijke wijze moet daardoor de beschikbare ruimte ten dienste komen van de verschillende aanspraken (wonen, werken, recreatie), welke daarop worden gedaan. De voor deze regeling noodzakelijke hulp van vak- planologie en - sociologie dient duidelijk ondergeschikt te blijven aan de verantwoordelijke bestuurlijke instanties.

Bij de gemeentelijke gebiedsindeling dient in voldoende mate rekening te worden gehouden met de bestuurlijke en ruimtelijke eisen, welke daarvoor naar verwachting in de toekomst zullen gelden. Samenvoeging van gemeenten dient overigens steeds van geval tot geval in al haar aspecten te worden gezien. Het scheppen van nieuwe bestuursvormen ten aanzien van agglomeraties dient in het huidige stadium van de ontwikkeling der opvattingen in deze steeds incidenteel te geschieden. Rekening houdende met de wensen, welke in het betrokken gebied ter zake leven, kunnen dan verschillende bestuursvormen op hun waarde worden getoetst. Uitgangspunt moet blijven, dat ons bestuursstelsel de kenmerken van eenvoud, overzichtelijkheid en openbaarheid vertoont.

Voor de gebieden, welke nog niet tot voldoende welvaartsontwikkeling gekomen zijn of waar de welvaart dreigt terug te lopen, wil de A.R. Partij een krachtige voortzetting van een beleid, dat

- a. de voorwaarden schept voor een gezonde economische ontwikkeling door industrialisatie en door structuurverandering, onder andere in agrarische gebieden en in de mijnstreek;
- b. de openbare voorzieningen treft, welke het vestigingsklimaat en de levensomstandigheden verbeteren, met name voor het Noorden en overige delen des lands, waar zich structurele moeilijkheden voordoen;
- c. deze gebieden mede een vergrote functie geeft in het verschaffen van mogelijkheden van recreatie en ontspanning ten behoeve van de dichtst bevolkte delen van ons land.

Het beleid inzake het toespitsen van deze ontwikkeling op daarvoor aangewezen kernen dient te worden voortgezet.

Voor de gebieden met reeds sterke bevolkingsconcentraties is een politiek vereist, die

1. aanstuurt op een zodanig gebruik van de nog aanwezige ruimte, dat de economische functionering van die gebieden ook in de toekomst haar normale voortgang kan hebben, zo nodig mede door het voorkomen van vestigingen, welke bij hun plaatskeuze niet aan deze gebieden gebonden zijn;
2. de gelegenheid schept voor voldoende recreatie op niet te grote afstand van de grote bevolkingscentra;
3. behoorlijke oppervlakten van aaneengesloten open gebied tussen de woonkernen in stand houdt, zowel ten behoeve van agrarische productie als uit een oogpunt van recreatie. Het landschapsbeeld zal op deze beide functies moeten worden afgestemd.

De Overheid zal een aldus ingerichte "groene ruimte" tot stand moeten brengen door bestemmingsplannen, aankopen en zo nodig onteigening, waarbij rekening moet worden gehouden met de rechtmatige belangen van alle betrokkenen;

4. een gezonde sociale aanpassing van de naar de bevolkingsconcentraties verhuisde plattelandsbewoner bevordert.

De centrale Overheid dient, ook wat haar eigen vestigingen en de uitvoering van haar eigen werken betreft, bij te dragen tot een meer gelijkmatige verdeling van bevolking en werkgelegenheid over het gehele land.

Een verruiming van de mogelijkheden om anti-conceptionele middelen te verkrijgen, wil de A.R. Partij bezien zowel uit het oogpunt van de eigen vrijheid en de eigen verantwoordelijkheid der burgers met inachtneming van de goede zeden, als uit het oogpunt van de bescherming van de jeugd.

XX. Woningbouw en volkshuisvesting

Nu als gevolg van een sterk geactiveerd bouwbeleid en een vergroting van de bouwcapaciteit - mede door ruimere toepassing van fabrieksmatige en arbeidsbesparende bouwmethoden, meerjaren-programma's en grotere continuïteit - de langdurige ellende van de woningnood in de laatste jaren duidelijk dichterbij haar oplossing is gekomen, moeten de ogen er voor open blijven, dat voor grote groepen burgers, in de gebieden waar zij thuis horen, nog steeds niet voldoende voor hen betaalbare woningen beschikbaar zijn. Voor hen dient het tot dusver gevoerde beleid, dat gericht is op de bouw van goede en door subsidie betaalbare woningen, te worden voortgezet. Wel dienen reeds thans verdere stappen te worden genomen, waardoor binnen afzienbare tijd naar een vrijere woningbouw en een vrijere woningmarkt kan worden teruggekeerd, waarbij het accent uiteindelijk niet meer ligt bij subsidiëring en huurbescherming door de Overheid.

De A.R. Partij staat op het standpunt, dat - met handhaving van woningwetbouw als een blijvend element in de voorziening van de huisvesting der lagere inkomensgroepen - moet worden gestreefd naar toestanden, waarin de voorziening van directe levensbehoeften, waartoe de huisvesting behoort, door de staatsburger in het algemeen uit eigen middelen kan worden verzorgd zonder Overheidssubsidie.

Indien dit thans nog niet mogelijk is, dient in de eerste plaats het loon- en inkomensbeleid op het bereiken van deze situatie gericht te zijn, in plaats van er van uit te gaan, dat te velen ter zake blijvend van Overheidssteun afhankelijk zijn.

De verkregen capaciteitsvergroting in de bouwnijverheid zal voor een lange reeks van jaren dienen te worden gehandhaafd, niet alleen om op thans zeer korte termijn de directe woningnood op te heffen, maar in toenemende mate tevens om zowel de van jaar tot jaar sterk stijgende aantallen krotten op te ruimen als ook om ruimere uitvoering te geven aan voor de algemene ontwikkeling van ons land belangrijke werken op het gebied van industrie, onderwijs, utiliteitsbouw, weg- en waterbouw en recreatie.

Woningwetwoningen met lage huren moeten in beginsel slechts worden verhuurd aan gegadigden, die krachtens hun lagere inkomen daarvoor in aanmerking komen. Voor zover deze woningen thans bewoond worden door huurders, voor wie zij overeenkomstig dit beginsel niet bestemd zijn, dient voor hen een doorstroming naar andere categorieën van woningen krachtig te worden bevorderd, mede door zo nodig als overgangsmaatregelen tijdelijk de mogelijkheid van de bouw van zogenaamde premiewoningen te vergroten.

Voor de exploitanten van woningwetwoningen (woningbouwverenigingen en gemeenten) moeten de huurbeschermingsbepalingen zodanig worden gewijzigd, dat huurders van woningwetwoningen boven een bepaalde inkomensgrens verplicht kunnen worden de gesubsidieerde woning te verlaten voor zover in andere passende huisvesting kan worden voorzien.

Voorkomen moet worden, dat de grondkosten voor de woningwetwoningen door de regering zo laag worden vastgesteld, dat de gemeenten genoodzaakt worden voor vergelijkbare, voor de particuliere bouw bestemde, grond aanmerkelijk hogere kosten in rekening te brengen.

Bij de woningbouw dient te worden gestreefd naar voldoende variaties in woningtypes, zodat ook aan de behoefte van grote gezinnen, bejaarden en alleenstaanden kan worden voldaan. Tevens moet bijzondere aandacht worden geschonken aan de bouw van eengezinshuizen.

Onderlinge hinder dient te worden voorkomen, vooral door een doeltreffende geluidsisolatie.

Het huurbeleid moet gericht zijn op een economisch rendabele woningbouw.

De bevordering van het eigen woningbezit moet, mede vanwege de maatschappelijke betekenis van de particuliere bezitsvorming, worden voortgezet en versterkt.

XXI. Verkeer en waterstaat

De bevordering van de verkeersveiligheid dient door de Overheid als één van haar belangrijkste taken te worden gezien.

Binnen financieel verantwoorde grenzen dient al het mogelijke te worden gedaan om door een grotere voeding van het rijkswegenfonds een nog meer versnelde aanleg van moderne wegen te doen plaatsvinden. Verbetering van de toegangen tot het wegennet binnen de steden dient in verband hiermede tevens drastisch te worden aangepakt. Een tijdige planning is nodig; ook wanneer niet vaststaat in welk tempo een en ander kan worden gerealiseerd. Maatregelen om in de binnensteden te komen tot een zekere verschuiving van het particuliere vervoer

naar het openbare vervoer en tot het omleiden van het doorgaande verkeer om de binnensteden heen, dienen te worden gestimuleerd en zo nodig financieel gesteund. Ook aan de verbetering van de toegangswegen naar de recreatiegebieden moet aandacht worden besteed.

Een snellere en meer efficiënte wijze van hulpverlening bij verkeersongelukken dient te worden bevorderd, mede door een doeltreffende coördinatie van alle instanties, die daarbij een taak hebben.

Grote zorg moet worden besteed aan het verkeersonderwijs op de scholen, terwijl voorts zal moeten worden gestreefd naar een wettelijke regeling van het rijkschoolonderwijs.

Ook de waterstaatkundige voorzieningen in ons land zullen na afweging der prioriteiten hun verdere uitvoering moeten vinden, met name voor zover zij bevorderlijk zijn voor de veiligheid, de ontsluiting en de verdere ontwikkeling van bepaalde gedeelten van het land. Er dient naar te worden gestreefd, dat de Deltawerken volgens het vastgestelde schema worden uitgevoerd.

Voor zover waterschappen in verband met bevolkingsdichtheid, recreatie en verkeersintensiteit taken van algemeen belang hebben te vervullen, dient te worden onderzocht in welke mate daarvoor een bijdrage uit de algemene middelen nodig is.

XXII. Scheepvaart, luchtvaart en wegvervoer

De A.R. Partij blijft de aandacht van de Overheid vragen voor de uiterst conjunctuurgevoelige binnenvaart en het wegtransport.

Het voortbestaan van het particuliere schippersbedrijf dient te worden bevorderd door een passende bijdrage in de kosten van research voor nieuwbouw en modernisering van binnenschepen, alsmede door passende kredietmogelijkheden.

De zelfwerkzaamheid en de samenwerking van de particuliere schippers in hun organisatorische verbanden moeten ook door de Overheid worden gestimuleerd. De positie van het particuliere schippersbedrijf dient te worden versterkt door daarop afgestemde maatregelen met betrekking tot research, economische en technische voorlichting, kredietverlening en fiscale politiek.

Het ontwikkelings- en saneringsfonds voor het midden- en kleinbedrijf moet ook ten behoeve van schippers kunnen worden toegepast.

Indien in het kader van de E.E.G.-vervoerspolitiek de evenredige vrachtverdeling geheel of gedeeltelijk zou verdwijnen, moet een regeling worden getroffen, welke de schadelijke gevolgen voor de schipper voorkomt of compenseert.

Er dient naar te worden gestreefd, dat het aandeel van ons land in het internationale vervoer wordt gehandhaafd en zo mogelijk vergroot.

Een evenwichtige ontwikkeling van het binnenlandse en het internationale goederenvervoer op de weg moet worden bevorderd.

Voor het oplossen van het groeiende probleem van het vervoer, alsmede van het laden en lossen van goederen in de binnensteden, dienen de daarvoor nodige maatregelen te worden genomen.

XXIII. Land- en tuinbouw

De A.R. Partij acht een landbouwbeleid noodzakelijk, dat - ook op lange termijn - het goed geleide bedrijf in staat stelt mee te groeien met de maatschappelijke ontwikkeling. Slechts op deze wijze zal de land- en tuinbouw haar functie in de samenleving op nuttige wijze kunnen vervullen.

Zij bepleit in dit verband bij de Overheid:

a. actieve medewerking aan de landbouwpolitiek in de E.E.G., onder andere gericht op een gelijktrekken van de concurrentievoorwaarden in de verschillende

partnerlanden, zulks in nauw verband met de gehele economische ontwikkeling in de gemeenschap.

Daarbij dient met name een markt- en prijsbeleid te worden gevoerd, waardoor een dusdanig stabiel rentabiliteitsniveau kan worden bereikt, dat het de land- en tuinbouw in staat stelt het gewenste aanpassingsproces te volbrengen;

b. bevordering van een structuurpolitiek, welke gericht is enerzijds op de verbetering van de productieomstandigheden van de agrarische bedrijven en anderzijds op een verdere ontsluiting van het platteland. In dit verband dient ook in de toekomst het ontwikkelings- en saneringsfonds voor de landbouw een actieve functie te vervullen, zowel ten behoeve van het opvangen van de sociale gevolgen van het opheffen van agrarische bedrijven, welke in de moderne ontwikkeling niet kunnen worden gehandhaafd, als voor de ontwikkeling van bedrijven, welke in die ontwikkeling wel levensvatbaarheid hebben;

c. verbetering van de bedrijfsstructuur door daarop afgestemde maatregelen;

d. een loonpeil voor de landarbeiders, dat in vergelijking met de lonen in andere bedrijfstakken niet achterblijft;

e. verdere verruiming en uitbreiding van de werkgelegenheid op het platteland (industrialisatie en recreatie);

f. naast blijvende aandacht voor het land- en tuinbouwonderwijs, verruiming van de mogelijkheden voor niet-agrarische beroepsopleiding in de plattelandsgebieden.

g. stimulering van wetenschappelijk onderzoek en van voorlichting in land- en tuinbouw op economisch, sociaal en technisch gebied;

h. de mogelijkheid van uitgifte in eigendom aan de pachters van door de Overheid verpachte landbouwgronden, voor zover de omstandigheden daartoe aanleiding geven.

XXIV. Visserij

De Overheid dient voor de visserij vooral een structuurbeleid te voeren, dat, mede met het oog op de E.E.G., gericht is op versterking van de concurrentiekracht van met name de zeevisserij. Voorzieningen ten aanzien van een moderne havenoutillage en mogelijkheden voor modernisering van de vloot, alsmede van de opleiding der vissers, verdienen daarbij de aandacht.

Wanneer het algemeen belang zich daartegen niet verzet, dienen deze voorzieningen in de eerste plaats te worden getroffen in die plaatsen, waar reeds een natuurlijke en door particulier initiatief gestimuleerde groei van het visserijbedrijf is waar te nemen.

In de door waterstaatswerken geschade belangen van vissers in het Delta-, IJsselmeer-, Lauwerszeegebied en elders moet behoorlijk en tijdig worden voorzien.

Voor de sportvisserij dient het beschikbare viswater te worden verbeterd en uitgebreid.

Een redelijke verdeling van de visrechten op de binnenwateren tussen de beroepsvisserij en de sportvisserij dient voor de Overheid richtsnoer voor haar beleid te zijn.

XXV. Midden- en kleinbedrijf

De A.R. Partij wil ook in de structureel veranderende organisatie van de maatschappij, waarin het accent meer op grotere eenheden komt te liggen, de privaatonderneming-op-kleinere-schaal gehandhaafd zien.

Deze onderneming blijft in die ontwikkeling een hoogst waardevol onderdeel vormen van de moderne samenleving, om een overvleugeling van de directpersoonlijke activiteit door een sterk onpersoonlijke zoveel mogelijk tegen te

gaan. Daarom acht de A.R. Partij een zelfstandig midden- en kleinbedrijf ook voor de toekomst een hoogst waardevol element in de samenleving.

Wanneer de Overheid aan het bedrijfsleven ruimte verschaft om een geleidelijke groei tot stand te brengen dan dient dit zò te gebeuren, dat het midden- en kleinbedrijf van de daarvoor beschikbare ruimte overeenkomstig haar functie op evenredige wijze gebruik kan maken.

Een ontwikkelings- en saneringsfonds voor de middenstand, analoog aan dat in de agrarische sector, dient op zo kort mogelijke termijn een doeltreffende sociale en economische functie in het structurele ontwikkelingsproces te vervullen. Dit fonds dient daartoe dan ook over de noodzakelijke middelen te beschikken.

Het midden- en kleinbedrijf dient in het georganiseerd overleg tussen Overheid en bedrijfsleven op voet van gelijkheid met de overige gesprekspartners te worden behandeld.

De A.R. Partij bepleit, dat in deze sector het Overheidsbeleid voorts onder meer gericht wordt op:

- a. een verdere regeling voor het middenstandsonderwijs, waarbij aan het christelijke middenstandsonderwijs gelijke kansen worden geboden;
- b. het niet doen overheersen van de mogelijkheden tot het bezetten van bedrijfspanden in nieuwe woonwijken door ongelijkheid in economische machtsverhoudingen. Deze mogelijkheden dienen beheerst te worden door een evenwichtig beleid met veelzijdig overleg en gegrond op algemene sociaal-economische maatstaven;
- c. het verstrekken van financiële of andere faciliteiten voor de realisering van initiatieven en nieuwe vestigingen vanuit het midden- en kleinbedrijf onder meer door het geven van een bijdrage voor de bedrijfs-economische en –technische voorlichting en door te bevorderen, dat het middenstandsbedrijfsleven betrokken wordt bij de aankoop van gronden voor de bouw van bedrijfspanden. Voor het dragen van de last van hoge rente bij nieuwe investeringen dient enige verlichting te worden nagestreefd. De verstrekking van de door de Overheid gegarandeerde kredieten dient niet gebonden te zijn aan een enkele bankinstelling;
- d. een blijvende vertegenwoordiging van het midden- en kleinbedrijf in het Economisch en Sociaal Comité, van de E.E.G. overeenkomstig de daarvoor vastgestelde regels;
- e. het treffen van een wettelijke voorziening ter bevordering van een ordelijk economisch verkeer;
- f. de totstandkoming van een wettelijke regeling ter bescherming van de huurders van bedrijfspanden.